

Людмила ЛИСЕНКО (Кіровоград, Україна)

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АМЕРИКАНСЬКИХ ВЧИТЕЛІВ

У статті розглядається проблема якості професійної підготовки вчителів у США; аналізуються різні аспекти сучасного забезпечення якості професійної підготовки вчителя (контроль, допомога, оцінювання, атестація); вивчається ефективність управління якістю підготовки вчительських кадрів як в університетах США, так і в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів, забезпечення якості підготовки, управління якістю підготовки.

In the article the problem of quality of professional education of teachers in the USA is examined; different aspects of modern providing of quality of professional education of teacher are analyzed (control, help, evaluation, attestation); efficiency of quality of teacher training management is studied, both in the universities of the USA and in the system of postgraduate education.

Keywords: professional education of teachers, providing of quality of education, quality of teacher training management.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції світового розвитку змінюються, глибоко перетворюючи економічні, технічні, соціальні, культурні стосунки та основи людського буття. В контекст цих змін органічно вписується динамічний розвиток освіти та якості підготовки вчителів. Ставлення до освіти як до чинника першочергової соціальної значущості диктується самим життям індустріально розвиненого суспільства США. Забезпечення якісної професійної підготовки вчителів у цій країні залежить від нерозривного зв'язку взаємодії та співпраці державних, професійних і соціальних суб'єктів педагогічної освіти. У доповіді Національної Комісії Освіти та Майбутнього Америки (National Commission on Teaching and America's Future) зазначалося, що контроль за якістю роботи вчителя завжди посилювався, коли суспільство висувало все більші вимоги до вчителя. Нині контроль за якістю викладання має забезпечити, щоб той, хто не вміє ефективно навчати, не зміг працювати в школі [14: 8].

Аналіз досліджень і публікацій. Американськими ученими досліджені окремі напрями й шляхи реформування педагогічної освіти в США (А.Берг, Е.Бойер, Р.Гарднер, Е.Гітлін, І.Гудлед, Л.Дарлінг-Хаммонд, М.І.Діес, Ю.Ітон, Е.Морган та ін.); вивчені різні аспекти забезпечення якості професійної підготовки вчителів (С.Белл, Л.Дарлінг-Хаммонд, М.І.Діес, І.М.Кел, Т.Сергіованні та ін.); проаналізовані технології якості підготовки та перепідготовки вчителів (Л.Дарлінг-Хаммонд, Т.Дж.Кінні, Ч.М.Кларк, Дж.Д.Ньюсам, Д.Томпсон, Э.И.Уайз, Ф.Фреллоу та ін.).

Мета статті – шляхом порівняльного дослідження з'ясувати забезпечення якості професійної підготовки вчителів у США.

Аналізуючи різні аспекти сучасного забезпечення якості професійної підготовки вчителя (контроль, допомога, оцінювання, атестація), Т.Сергіованні висловлює оригінальну думку про контроль за якістю роботи вчителя. Він мріє про той час, коли контроль ззовні буде зайвим [7: 203-214].

В той же час Т.Сергіованні та Р.Старратт стверджують, що оцінювання з метою атестації (evaluation) є невід'ємною частиною забезпечення якості професійної підготовки вчителя і ніхто не може ігнорувати цю реальність [8: 350-351].

А.Б.Колтон і Г.Спаркс-Лангер стверджують, що вчитель має навчитися робити свої власні судження на основі творчого пошуку, аналізу й оцінювання свого власного досвіду та досвіду колег, який набувається в нестандартних ситуаціях навчально-виховного процесу, в реальній ситуації в класі [2: 155].

Розглядаючи такий важливий аспект забезпечення якості професійної підготовки вчителя як оцінювання й атестація вчителя Е.Гітлін та К.Прайс зазначають, що ефективність діяльності педагога суттєво підвищується, коли вчителі можуть вільно аналізувати й критично оцінювати свою роботу. При такому підході вчителі вчать один у одного, зменшується їх ізольованість. [6: 61-73].

У США були прийняті ряд законів з метою регулювання розвитку освіти в країні, створення рівних можливостей, зміни вимог до якості педагогічної освіти, формування нових інститутів управління освітою з розробки й виконання загальнонаціональних освітніх програм: Закон про освіту в цілях національної оборони (1958), Закон про професійну освіту (1963), Закон про економічні можливості (1964), Закон про цивільні права (1964), Закон про вищу освіту (1965), Закон про розвиток початкової і середньої освіти (1965), Закон про навчання обдарованих дітей (1978), Закон про створення Департаменту Освіти США (1979), Закон про об'єднання й

поліпшення програм освіти, Закон про національні цілі освіти (1990), Закон про цивільні права (1991), Мета 2000: Закон про Американську Освіту (1994), Закон про рівні можливості (1995), Закон про вищу освіту (1998), Закон про покращення федеральних досліджень освіти, освітньої статистики, оцінки освіти, інформації освіти та її поширення (2003) тощо.

Посилення федеральної участі в забезпеченні якості професійної підготовки вчителів прослідковується в деклараціях президентів США, зустрічах перших осіб держави з губернаторами штатів і громадськими організаціями з проблем якості підготовки вчительського корпусу країни, поліпшення умов роботи викладачів шкіл і вузів, проведення національних конкурсів з визначення кращих педагогів країни та нагородження їх у Білому домі тощо. У свій час адміністрації президентів Дж.Буша та Б.Клінтона виступили з рядом важливих ініціатив по реформуванню освіти в загально національному масштабі та розробці національних стандартів освіти. У 2009 році згідно плану президента Б.Обами та програми “Відродження Америки та реінвестування” в розділі “Освіта для XXI століття” наголошувалося на необхідності якісної підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Залежно від соціально-економічних і політичних умов, що складаються в країні, змінюються і цілі, поставлені перед педагогічною освітою та забезпеченням якості професійної підготовки вчителів. У 50-60-х рр. XX ст. метою державної політики в галузі освіти виступало зміцнення військово-стратегічного потенціалу країни. Основна увага акцентувалася на якості підготовки вчителів середніх шкіл з природничих дисциплін, розвиток матеріально-технічної бази, фундаментальних наукових досліджень в університетах, коледжах тощо. У 70-80-х рр. в умовах економічної конкуренції й розвитку країни була сформульована глобальна мета освіти, – до 2000 року американська освіта повинна зайняти перше місце в світі [12]. Ця мета стала загальнодержавним пріоритетом. У програмі Підготовка Вчителя для Демократичної Школи (Preparing Teacher for Democratic Schools) наголошувалося, що ключ до досягнення поставлених цілей – це висока професійна якість та педагогічна майстерність вчителів. Десятиліття 90-х для системи освіти США визначається науковцями як десятиліття якості [5].

На сучасному етапі цілями виступають забезпечення якості професійної підготовки вчителів та ефективне управління якістю підготовки вчительських кадрів як в університетах США, так і в системі післядипломної освіти. Доктор Юдит Ітон, президент Комісії з Акредитації Вищої Освіти (Council for Higher Education Accreditation) (СНЕА), відзначає посилення ролі уряду США в ухваленні рішення про якість конкретного вузу в оцінці роботи недержавних акредитаційних організацій та об’єднань. У доповідях СНЕА за 2005 – 2006 рр. були надані рекомендації по підвищенню відповідальності експертів та вищих навчальних закладів стосовно акредитації; по розробці жорстких стандартів, на підставі яких усі ВНЗ перевірятимуться й порівнюватимуться; по вдосконаленню акредитації вищої освіти в країні та підвищенню якості університетської освіти [4: 12-13].

З середини XX ст. система підготовки вчителів у США отримала ряд принципових імпульсів в своєму розвитку й удосконаленню. З переходом до постіндустріального суспільства, заснованого на наукоємних технологіях, стає очевидним, що на новому інформаційному етапі необхідно готувати вчителя нової формації – вчителя-професіонала. Під впливом науково технічного прогресу розширився спектр наукових дисциплін, орієнтованих на вдосконалення виробництва і розвиток пов’язаних з ним галузей знань, які зробили значний внесок в теорію якості професійної підготовки вчителів для середньої школи.

Визначення цілей освіти є першим стратегічним моментом на шляху забезпечення якості професійної підготовки вчителів, оскільки включає визначення потреб і розробку послуг, покликаних задовольнити ці потреби. Американські дослідники (І.Д. Гудлед, Р.Б.Лав, Л.Дарлінг-Хаммонд, М.Дієс та ін.) вказують на високу значущість розробки стандартів якості тому, що децентралізована система управління освітою у минулому мала різнобій у вимогах до якості педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів у США.

У 80-ті рр. минулого століття виникла необхідність контролю якості підготовки педагогічних кадрів на державному рівні. Доповідь “Нація в небезпеці” (Nation at Risk) у 1983 р. спричинила розробку ряду заходів по забезпеченню якості підготовки та перепідготовки американських вчителів, включаючи: перегляд умов для тих, хто вступає до педагогічних ВНЗ; визначення термінів навчання в педагогічних ВНЗ для бакалаврів і магістрів; зміна структури педагогічної освіти за трьома рівнями (вчитель-наставник; вчитель-професіонал; вчитель-початківець); введення інституту інтернатури для вчителів-початківців; забезпечення тісного зв’язку

педагогічних ВНЗ зі школами, посилення практичної спрямованості педагогічної освіти; мобілізація ресурсів нації для підготовки молоді з національних меншин та етнічних груп до педагогічної професії тощо.

З метою встановлення відповідності змісту стандартів педагогічної освіти та навчальних стандартів шкіл на рівні держави й штатів, а також контролю якості педагогічної освіти Національна Комісія з Питань Викладання (National Commission on Teaching) (NCT) стала вводити процедуру національного вчительського іспиту (statewide teacher's examination).

Тенденція контролю якості педагогічної освіти в США виявляється у вдосконаленні механізмів ліцензування та сертифікації вчительських кадрів. У 1987 р. був створений Консорціум з оцінювання й підтримки вчителів-початківців (Beginning Teacher Support and Induction Consortium) та розроблений ряд стандартів для викладання математики й англійської мови (1995 р.), історії й суспільних наук, початкової та спеціальної освіти тощо (2001 р.). У 2004 році в 49 штатах встановлені стандарти, згідно з якими майбутні вчителі повинні відповідати якості початкового вчительського сертифікату.

Таким чином, на сучасному етапі оцінка якості педагогічної освіти є частиною цілісної системи оцінювання США. Американські учені (Д.Штафлебін, Т.Су, Р.Фор, Дж.Спрінг та ін.) визначають оцінку якості професійної підготовки вчителів як соціальну функцію суспільства по підготовці, залученню на роботу й розвитку педагогічних кадрів на користь суспільства [10: 39; 1: 24].

Історично юридична відповідальність за освіту покладена на штати. На думку Дж. Спрінга, централізація варіюється від штату до штату і залежить від політичного клімату й управління [9]. Основним джерелом законів про освіту є конституції штатів. Конкретні питання освіти регулюються законами (статутами), приймаються законодавчими органами штатів та містять детальні вимоги відносно підготовки вчителів, прийому їх на роботу, а також формують освітню політику в оцінюванні якості професійної підготовки вчителів [1: 19-20].

Майже всі штати керуються вимогами якості професійної підготовки вчителів середньої школи: кандидат на педагогічну посаду у всіх штатах має бути сертифікований відповідно до стандартів, зафіксованих в нормах і законах штатів; вимогою 46 штатів є складання спеціального письмового сертифікованого іспиту; після здобуття вчительського сертифікату штату до зарахування на постійну посаду законодавчо передбачено випробувальний термін від двох до п'яти років, в багатьох штатах зі щорічною й поточною атестацією [12].

Управління якістю професійної підготовки вчителів середніх шкіл здійснюється на федеральному, регіональному та місцевому рівнях. Кожен рівень характеризується сукупністю взаємозв'язків (взаємодії) системи педагогічної освіти та суспільства, сукупністю внутрішньо системних компонентів та стосунків між ними, показниками якості та спеціалізованими ланками для реалізації управлінських функцій, оцінкою та контролем їх виконання.

На федеральному рівні виділяються суб'єкти, які функціонують і здійснюють управлінську діяльність в національному масштабі: Департамент Освіти США, ряд неурядових організацій (агентств), Американська Федерація Вчителів (American Federation of Teachers) (AFT), Американська Асоціація Коледжів Педагогічної Освіти (American Association of Colleges for Teacher Education) (AACTE), Американська Педагогічна Асоціація (The Association of American Educators) (AAE), Рада з Акредитації Педагогічної Освіти (National Council for Accreditation of Teacher Education) (NCATE), Національний Комітет Професійних Педагогічних Стандартів (National Board for Professional Teaching Standards) (NBPTS) тощо.

Забезпечення якості професійної підготовки вчителів середньої школи на регіональному рівні здійснюється департаментами освіти штатів, шкільними округами, регіональними інститутами акредитації, сертифікації та ліцензування тощо.

Забезпечення якості професійної підготовки вчителів на місцевому рівні здійснює місцевий відділ освіти (Board of Education) або департамент освіти міста (City Department of Education).

Висновки. Таким чином, на сучасному етапі оцінка якості педагогічної освіти є частиною цілісної системи оцінювання США. Американські учені визначають оцінку якості професійної підготовки вчителів як соціальну функцію суспільства по підготовці, залученню на роботу й розвитку педагогічних кадрів на користь суспільства. В умовах децентралізованого управління системою освіти в США не ставиться завдання єдиної концепції оцінки якості педагогічної освіти. Оцінювання якості підготовки вчителів середньої школи країни регламентується законодавчими й виконавчими органами штатів та здійснюється на федеральному, регіональному та місцевому рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алферов, Ю. С. Оценка и аттестация кадров образования за рубежом / Ю.С. Алферов, И.М. Курдюмова, Л. И. Писарева. – М., 1997. – С. 19 – 20.
2. Colton A.B. and Sparks-Langes G. Restructuring Student Teaching Experiences. In Supervision in Transition. The 1992 Yearbook. – P. 155–168.
3. Darling-Hammond, L. Performance-based Assessment and Educational Equality II Harvard Educational Review. – 1994. – Vol. 62 (1). – №1. – P.5 – 26
4. Eaton, J.S. The USA Government and Accreditation: Extraordinary Attention I J.S Eaton II International higher education. – 2007. – № 48. – P. 12–13.
5. Fraser, J.W. Preparing teacher for democratic schools: The Holmes and Carnegie reports five years later a critical reflection I J.W. Fraser II Teachers college record. –1992. – Vol.94. – №1. P.7- 40.
6. Gitlin A., Price K. Teacher Empowerment and the Development of Voice. – Supervision in Transition. The 1992 ASCD Yearbook. – P. 61-74.
7. Sergiovanni T.J. Moral Authority and the Regeneration of Supervision// Supervision in Transition. The 1992 ASCD Yearbook. – P. 203-214.
8. Sergiovanni T.J. and Starratt R.J. Supervision: Human Perspectives. – New York: McGraw-Hill, 1998. – P. 350-351
9. Spring, J. Conflicts of Interests. McGraw-Hill Companies, Inc., 1998, – P. 38 – 40.
10. Stufflebeam, D. Principal Evaluation: New Directions for Improvement I D. Stufflebeam, D. Nevo II Peabody Journal of Education. – 1993. – Vol. 68. – №2. – P.39.
11. Valente, W.D. Education Law: Public and Private I W.D. Valente. – St.Paul (Mo), 1985. – Vol.2 – P.499.
12. Weekly Compilation of Presidential Documents II Week Ending Friday. –October 6. – 1989. – Vol. 25. – № 40. – P.147–149.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лисенко Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Тетяна ЛЯХ, Тетяна СПІРИНА (Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті розглядаються зміни, що відбуваються у вищій школі та впливають на підготовку майбутніх фахівців. Актуальність звернення до проблеми формування професійної культури у майбутніх фахівців соціальної сфери ми вбачаємо в тому, що реальне і кардинальне оновлення духовного життя суспільства можливе лише за умов, коли в освітньому процесі упродовж усіх років враховуватимуться ціннісні пріоритети студентів.

Ключові слова: культура, освіта, професійна культура, соціальна сфера, соціальний працівник, творчість, фахівець.

В статье рассматриваются изменения, происходящие в высшей школе и влияющие на подготовку будущих специалистов. Актуальность обращения к проблеме формирования профессиональной культуры у будущих специалистов социальной сферы мы видим в том, что реальное и кардинальное обновление духовной жизни общества возможно лишь при условии, когда в образовательном процессе на протяжении всех лет учитываются ценностные приоритеты студентов.

Ключевые слова: культура, образование, профессиональная культура, социальная сфера, социальный работник, творчество, специалист.

The article deals with the changes taking place in higher education and training which affect the future professionals. We consider the necessity of addressing the formation of professional culture among future professionals of the social sphere. In our opinion real and radical renewal of the spiritual life of the society is only possible on conditions that students' value priorities are taken into account during the whole educational process.

Keywords: culture, education, professional culture, social services, social worker, creative, professional.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. В умовах гуманізації освіти, коли культура людини являє собою вищу цінність, метою професійної підготовки стає формування культури майбутнього фахівця. У теорії і практиці освіти склалися передумови для розгляду професійної культури як категорії, для розробки відповідної моделі, з'ясування механізму становлення і розвитку професійної культури фахівців соціальної сфери.

У зв'язку зі змінами вимог, які ставляться до сучасного фахівця, виникає необхідність удосконалення професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах. У підготовці майбутніх фахівців професійна культура займає особливе місце, тому що в ній, як і в загальній культурі, акумулюється соціокультурний, інтелектуальний, моральний потенціал студентів та педагогів.